

Umět přijmout

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Jedním z východisek západního typu racionality je – shodují se filosofové – myšlenka „**odstupu za účelem uchopení**“. Neboli: způsob myšlení, ve kterém jaksi „jede“ již po dvě a půl tisíciletí naše civilizace, byl založen v antickém Řecku jakožto způsob v zásadě geometrický; typická pro něj je exaktnost, s níž napřed metodicky odstupuje od empirické jednotlivosti svého předmětu, aby jej vzápětí mohlo převést na (předem definované) obecné pojmy a modely, přičemž cílem je, předmětu se „zmocnit“ – tj. pochopit zákonitosti, jimiž se daný předmět (svět, lidé, příroda, dějiny) řídí, abychom je mohli napříště efektivněji identifikovat a předjímat jejich fungování. Touto „kompetencí“ se pak – ve vlastních očích – stáváme „pány světa“, který můžeme (i smíme) následně využívat.

Také jste si - spolu se mnou - povšimli pojmů, jako „uchopit“, „zmocnit se“ (ejhle – moc!), „identifikovat“, „předjímat“ (ejhle – jímat!), „využívat“...? Západní myšlení prostě **tématizuje svět** za účelem jeho ovládnutí. Vše „vnější“ převádí nutně neustále na „vnitřní“, neboť pokud by to zůstalo vnějším, nerozumělo by tomu a nemohlo by s tím „zacházet“. Odvrácenou stránkou **tématizace** je ovšem **eliminace** toho, co tématizovat neumíme (nechceme?!). Ano, i ona – jinak vcelku bohulibá – ctnost, totiž zdrženlivost, má v sobě onu odvrácenou stránku: může znamenat pokoru před složitostí světa, ale také postoj lhodstevnosti, banalizace – až počínajícího nepřátelství... Ale to, že něco neumíme (nechceme) tématizovat, že se nám to jaksi „neukazuje“, že to nedokážeme „nahlédnout“, neznamená, že to není a že bychom se neměli pokusit to alespoň „**zhlédnout**“!

Ve své poslední přemýšlivé knize „Filosofie en noir“ Miroslav Petříček soudí, že základní figurou „**myšlení po holocaustu**“ musí být „limitní převzetí radikálního vnějšku do nitra, aniž touto operací vznikne uzavřený celek, aniž je Jiné redukováno na Stejné...“ Petříček přesvědčivě představuje vývoj západní racionality metaforou putování starořeckého hrdiny **Odyssea**, který – ať se objevuje kdekoli a střetává se s kýmkoli – „všude objevuje sebe sama.“ Odysseus je Petříčkovi symbolem neuhasitelné touhy západního myšlení po zmocnění se světa a ovšem i symbolem základní příčiny, proč se to stále nedaří: protože Západ stále znovu a znovu chápe svět (veškerou jinakost) jako formu sebeprojekce! Proti Odysseovu příběhu klade Petříček **Abraháma**, jehož putování není svérázným kruhem, nýbrž neúprosnou linearitou, chápající čas nikoli jako uzavřený, nýbrž jako „otevřenost k tomu, co je na příchodu.“ Teprve Abrahámovo putování je skutečným „vyjitím“, neboť prolamuje vnitřní, cyklickou časovost a cítí se být osloveno „vnějškem“. Metafora Abraháma je nadějí Západu, protože jediným autentickým druhem pohybu je pohyb nomáda („ex-il“) – vyjítí ze sebe sama a přijetí Jiného...

Nesmělé „výhonky“ zmíněného „myšlení po holocaustu“ se snaží překonat moderní éru panství „velkých příběhů“, které svými univerzalistickými ambicemi potlačovaly bohatství „jazykových her“ malých příběhů. Potřebujeme tedy „**střežit heterogenitu**“ těchto partikulárních jazykových her, jenže nám to zoufale nejde. Snažíme se překonávat násilí, ale nesouměřitelnost kritérií nás zneklidňuje, protože je neuchopitelná – takže v podstatě násilí jen modifikujeme, ale stále v našem myšlení a jednání přetrvává! Jedinou naší nadějí je, naučit se **přijímat Jiné jakožto Jiné**. Naučit se „**porozumět**“ – nikoli „uchopit a ovládnout“. Kromě „problému“ se otevřít i „**tajemství**“! Myslím, že právě toto je nejhlubším obsahem **Ježíšova poselství**! Miroslav Volf v knize „Odmítnout nebo obejmout?“ zdůrazňuje neoddelitelnost dvou aspektů Ježíšovy výzvy: na jedné straně **trpělivého očekávání a pokory**, ale současně i změny vlastního postoje ke světu ve smyslu **radikálního převzetí odpovědnosti každého z nás za svět i sebe sama**! Volf to formuluje následovně: „Vskutku revoluční charakter Ježíšova kázání spočívá právě ve spojení naděje, kterou utištěným dává, a radikální změny, kterou očekává právě i od nich.“